

VAPAAN SIVISTYSTYÖN TEHTÄVISTÄ

Vapaassa sivistystyössä on tapahtumassa oma yhdentymiskehityksensä. Sen rajat suhteessa muuhun aikuiskoulutukseen ovat entistä epätasaisempia. Monien mielestä rajojen vetäminen ei ole mahdollista eikä ainakaan tarkoituksenmukaista. Kaikki aikuiskoulutuslaitokset antavat kaikkea aikuiskoulutusta.

Suhtautumisessa samankaltaistumiseen on yhtäläillä voimakkaita eroja kuin suomalaisten EY-kannanotoissa. Toiset näkevät sen suurena mahdollisuutena, toiset uhkana omalle erityisluonteelle ja ihanteilleen. Kaikissa organisaatioissa nykyinen tilanne vauhdittaa itsetutkiskelua ja tulevaisuuden visioiden pohtimista.

Vapaan sivistystyön avautuminen ammatillisen aikuiskoulutuksen suuntaan on pannut alan perustehtäviä koskevat käsitykset koetukselle. Juha Sihvonen kirjoittaa tässä lehdessä kansalais- ja työväenopistojen kehitystä tarkastellessaan, että ”pyrimme aktiivisesti unohtamaan perinteemme ja omaksumaan uudenlaisen, ammatillisen aikuiskouluttajan identiteetin”. Sihvonen esittää ennustuksen, että tulevaisuudessa kansalaisopisto muistuttaa kesäyliopiston ja ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen risteytystä.

Seppo Niemelän kysyy artikkelissaan, mihin sivistystyön aito sisältö on hiipunut ja nostaa esille uhan, että sivistystyöntekijät kadottavat tuntuman tehtäväänsä. Hänen mukaan ”yksi ja toinen sivistyslaitos näyttää välttävän vaikeaksi kokemaansa perustehtävää ja hakee vaiivikkaa varmaa suojaa teknologiakoulutuksesta”.

Kriittisimmät arviot vapaan sivistystyön tilanteesta saattavat toisaalta johtaa harhaan. Sanna Virolainen, Tapio Vaherva ja Tiina Renko vuorostaan osoittavat, että kansalaisopistojen perinteinen toiminta-ajatus toteutuu varsin hyvin. Itsensä kehittämistä ja opiskelun harrastusluonteisuutta korostavat osallistumistavoitteet ovat kansalaisopistoissa

yleisimpiä. Opisto-opiskelun vaikuttavuudesta syntyvä kuva ei tue käsityksiä, että vapaan sivistystyö on jäänyt jälkeen ympäröivän yhteiskunnan kehityksestä ja tämän päivän ihmisten sivistystarpeista.

Vapaan sivistystyön perinteinen toiminta-ajatus kiteytetään pyrkimykseksi kehittää kokonaispersoonallisuutta ja edistää kulttuuri- ja yhteiskuntaelämässä tarvittavia valmiuksia. Paljon käytetty muotoilu saattaa tuntua kuluneelta, mutta on edelleen pätevä.

Vertailussa muuhun aikuiskoulutukseen sivistystyöntekijät käyttävät myös seuraavia rinnastuksia: sivistystyössä on demokraattinen, yhteiskuntaa uudistava ja yhteistyötä korostava sekä tietoa luova, kyseenalaistava ja tutkiva ote — muu aikuiskoulutus on autoritääristä, yhteiskuntaa säilyttävää, kilpailua edistävää, sopeuttavaa ja vain informatiivista. Tällainen vertailu on toki vahvasti omahyväinen, mutta tärkeitä ominaispiirteitä osoittava.

Eräänlaista identiteettikriisiä elävällä vapaalla sivistystyöllä ei voine olla puutetta perinteistä tehtäväkäsitystä vastaavista haasteista. Muiltakin kuin poliittisia liikkeitä lähellä olevilta organisaatioilta odotetaan työtä perustavaa laatua olevien ideologisten kysymysten ja yhteiskuntakehityksen tulevaisuuden visioiden käsittelyssä. Niihin liittyy tarve toteuttaa kansalaisyhteiskunnan demokratia-käsitystä poliittisessa päätöksenteossa sekä julkisen sektorin ja talouselämän organisaatioissa.

Kaikille sivistystyön organisaatioille on haasteena lisääntyvä kiinnostus humanismia ja kulttuuria kohtaan mukaan lukien eettiset ja elämäntarkastuskysymykset. Ekologisten ja eloonjäämiskysymysten merkitys kasvaa, samoin ihmisten huoli ja vastuu oman ympäristönsä ja lähiyhteisönsä hoitamisesta. Ihmisten tarve muodostaa yleiskuva ja kokonaiskäsitys nopeasta muutoksesta

korostuu entistestään. Kasvava informaatiovirta ja pirstaleinen uutisvälitys jättää tehtäviä sivistystyölle.

Sivistystyön piirissä esiintyy aitoa pyrkimystä toimia vastapainona tekniikan ja talouden ylivalle yhteiskunnan ja kulttuurin kehityksessä. Käytännössäkin päästään usein siihen, että sivistystyössä tapahtuu tekniikan ja talouden kohtaamista ja dialogia humanismin ja ekologian kanssa. Ehkä sivistystyön organisaatioiden avautuminen ammatillisen koulutuksen suuntaan lisää tämän vuorovaikutuksen mahdollisuuksia. Ihanteena ei voi olla sivistystyön keskittyminen vain kulttuurista, elämänlaadusta ja omasta vapaudestaan kiinnostuneisiin ihmisiin.

Vapaan sivistystyön kannalta on hyvin mielenkiintoista, miten työn muuttumisen myötä työelämän koulutukselle asettamat vaatimukset muuttuvat. Työn vaatiessa yhä

useammin käsitteellistä otetta ammattitaito rakentuu monikäyttöisiin perustietoihin ja -taitoihin, kykyyn käsitellä tieto-kokonaisuuksia, luovaan ja ennakoivaan oppimiseen sekä sosiaaliseen joustavuuteen. Työelämän edellyttämä osaaminen lähenee yhä useammilla yhteiskunta- ja kulttuuri-elämässä tarvittavia valmiuksia.

Vapaan sivistystyön kannalta kehityksen voi nähdä niin, että ammatillisessa aikuiskoulutuksessa joudutaan hakemaan sivistystyöntekijöiden kokonais-persoonallisuuden kehittämistä lähtevää otetta — muussakin kuin johtaja-koulutuksessa.

Vapaa sivistystyö säilyttää erityisluonteensa, jos se avaa laajempia näköaloja ja pyrkii syvempään katsomukseen kuin muu aikuiskoulutus. Yksinkertaina, mutta vaativaa.

PEKKA SALLILA
